

2021-12-23

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar gällande Läromedelsutredningen – böckernas betydelse och elevernas tillgång till kunskap (SOU 2021:70).

Dnr: U2021/03589.

Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan, ViS, är en branschorganisation för vuxenutbildare. Förbundet representerar offentliga och privata vuxenutbildare över hela Sverige. ViS har inbjudits att lämna synpunkter på förslagen i betänkandet Läromedelsutredningen – böckernas betydelse och elevernas tillgång till kunskap (SOU 2021:70).

ViS ser positivt på att frågan om kvalitativa lärverktyg och läromedel belyses men anser att utredningens förslag i stora delar känns bakåtsträvande och motverkar lärarprofessionens innovationskraft, som i sig kan bidra till en undervisning väl anpassad efter olika elevers individuella behov och förutsättningar.

I det följande kommenterar ViS förslagen i betänkandets olika delar.

Kapitel 4: Öka medvetenheten och kunskapen om läromedel och lärarhandledningar

Utredningens förslag:

- *Skollagen (2010:800) ska ange att begreppet läromedel avser ett kvalitetssäkrat tryckt eller digitalt verk som är avsett att användas i undervisningen. Läromedel ska överensstämma med läroplanen för respektive skolform och med en kurs-, ämnes eller ämnesområdesplan samt vara utgivna av ett förlag eller en läromedelsproducent som bedriver utgivningsverksamhet av professionell art.*

ViS anser inte att en definition av begreppet läromedel i skollagen i sig gynnar en undervisning av hög kvalitet och avvisar förslaget. ViS vill betona vikten av att användandet av olika och varierande undervisningsmaterial möjliggörs. ViS vill lyfta "lärverktyg" framför "läromedel" som en viktig kvalitetsfaktor i undervisningen. Utredningen undervärderar, i ViS tycke, betydelsen av väl fungerande digitala lärverktyg.

Skolan har ett uppdrag att utveckla elevernas digitala kompetens. Detta återfinns både i läroplan och kursplaner samt i den digitala strategin för skolväsendet. Det finns en risk att

utredningens förslag, där den tryckta boken ges betydande vikt framför andra lärverktyg, försvårar det digitala arbetet i skolan. Digitala läromedel måste kvalitetssäkras och dess betydelse lyftas fram på samma sätt som den tryckta boken.

Utredningens förslag:

- *En läromedelsnämnd ska inrättas vid Skolverket. Den ska ha i uppdrag att bevaka, samlar och sprida information om läromedel samt tillföra Skolverket sakkunskap och ta fram kvalitetskriterier för läromedel. Nämnden ska vara ett rådgivande organ som ska regleras genom förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.*

ViS delar utredningens uppfattning att det i utbildningssystemet måste finnas en god kunskap om vad som kännetecknar bra läromedel och förbundet är positivt till att Skolverket har ett ansvar för kunskapsspridning gällande läromedel. ViS ser dock inte behov av en specifik läromedelsnämnd utan menar att detta uppdrag till Skolverket kan ges på annat sätt, t.ex. via regleringsbrev.

Utredningens förslag:

- *Läroplanerna ska ange att läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läromedel på ett sätt som främjar kunskapsutveckling.*

ViS avvisar förslaget och menar att det inte står i överensstämmelse med det grundläggande syftet med läroplanerna. Läroplanerna ska tydliggöra målen för barns och elevers fostran och utbildning, inte detaljreglera hur lärarens arbete ska organiseras och genomföras. ViS menar att förslaget ifrågasätter såväl lärares som rektorers och skolhuvudmäns professionella förhållningssätt gällande utbildning och undervisning.

Utredningens förslag:

- *Högskoleförordningen (1993:100) ska i bilaga 2, i examensbeskrivningarna för yrkeslärarexamen, grundlärarexamen och ämneslärarexamen, ange att studenten för examen ska visa förmåga att använda och värdera läroböcker, digitala läromedel och andra undervisningsmaterial.*

ViS tillstyrker förslaget. I detta sammanhang är det väsentligt att se till kvalitet i läromedel utifrån de grundläggande demokratiska värderingar, som måste gälla för hela skolväsendet, och utifrån att de ska motverka olika former av diskriminering. ViS menar att det, med tanke på förslaget, finns skäl att förtydliga vilket inflytande utbildade lärare ska ges över beslut om införskaffande av läromedel.

Utredningens förslag:

- *Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att ändra föreskrifterna om uppgiftsinsamling från skolhuvudmän så att kostnader för läromedel ska redovisas särskilt och inte endast utgöra en delmängd av kostnadsposten lärverktyg.*

ViS ser i grunden positivt på förslaget. Samtidigt vill förbundet påtala de risker som finns med all statistikinsamling. Ofta förekommer olika tolkningar av vad som ska rapporteras och felkällorna är många, vilket inte sällan ger en felaktig bild av den verkliga situationen. Opålitlig statistik skapar ofta frågetecken när huvudmän ska jämföra sig mot andra. ViS vill

också markera att den administrativa uppgift som statistikinsamling innebär ofta är tidskrävande och stjälar tid från såväl rektorer som andra funktioner inom skolan.

Utredningens förslag:

- *Regeringen ska ge Skolforskningsinstitutet i uppdrag att genomföra utlysningar och bevilja medel för praktisknära forskning om läromedelsbruk.*

ViS ställer sig positivt till förslaget och vill markera vikten av att svensk skola i ökad utsträckning grundas på praktisknära forskning och beprövad erfarenhet. ViS vill särskilt framhålla att det i forskningen också måste sättas ett ökat fokus på vuxenutbildningen och vad som gynnar vuxnas lärande samt yrkesinriktad utbildning.

Kapitel 5: Stärka tillgången till läromedel för alla elevgrupper och i alla ämnen

Utredningens förslag:

- *Skollagens bestämmelser om elevernas tillgång till böcker och lärverktyg ska förtydligas så att det framgår explicit att tillgången avser de läromedel inklusive läroböcker som behövs för en god kunskapsutveckling.*

ViS bifaller förslaget då det bedöms kunna bidra till en ökad tydlighet. För en ökad likvärdighet bör innebörden av "tillgång till" förtydligas ytterligare.

Utredningens förslag:

- *Skollagen ska ändras så att eleverna inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå och inom särskild utbildning på grundläggande nivå utan kostnad ska få tillgång till läromedel.*

ViS ser positivt på förslaget och menar att det är rimligt att det i en rättighetslagstiftad utbildning på grundläggande nivå ingår kostnadsfria läromedel. ViS bedömer också att det uppsökande och motiverande uppdraget underlättas om utbildningen inte innebär några kostnader för eleven.

ViS vill samtidigt betona vikten av att kommunerna kompenseras för den extra kostnad som detta innebär. Utöver direkta kostnader för läromedlen kan indirekta kostnaderna i form av administrativt merarbete tillkomma.

Utredningens förslag:

- *Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att kontinuerligt fördela ett statligt produktionsstöd för att stärka utbudet av läromedel och lärarhandledningar inom områden där Läromedelsnämnden konstaterat att det råder brist, samt för att ta fram läromedel och lärarhandledningar av särskild god kvalitet. Regeringen ska ge Skolverket ekonomiska resurser för detta.*

ViS ställer sig bakom förslaget då det bedöms kunna avhjälpa bristen på läromedel av hög kvalitet inom vissa områden. ViS vill särskilt betona att vuxenutbildningens särart med en

stor bredd i kurser, även innefattande orienteringskurser och individuella kurser som rektor fattar beslut om, ofta innebär en ännu sämre tillgång till relevanta läromedel.

Utredningens förslag:

- *Regeringen ska ge Specialpedagogiska skolmyndigheten i uppdrag att utreda förutsättningarna för att främja innovation av digitala läromedel för elever med funktionsnedsättning.*

ViS bifaller förslaget.

Kapitel 6: Förbättra lärarnas förutsättningar att välja läromedel

Utredningens förslag:

- *Förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk ska ange att Läromedelsnämnden har ansvar för att bevaka, samla och sprida information om läromedel.*

Som framgår ovan anser ViS inte att en särskild läromedelsnämnd bör inrättas. Skolverket bör ändå kunna bidra till kunskapsspridning och information om läromedel.

Utredningens förslag:

- *Läroplanerna ska ange att rektor har ansvar för att lärarna får förutsättningar att välja läromedel och lärarhandledningar.*

Som framgår ovan delar ViS inte utredningens syn på läroplanernas grundläggande syfte och förbundet avvisar därmed förslaget. ViS menar att det måste finnas en tilltro till att rektorer i sin profession gör välgrundade avvägningar som säkerställer en god tillgång till kvalitativa läromedel samtidigt som undervisande personal ges möjlighet att ha inflytande över vilka läromedel som ska användas. Detta behöver ske med hänsyn tagen till gjorda upphandlingar och gällande avtal.

Utredningens förslag:

- *Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att genomföra insatser i syfte att stärka skolors strategiska arbete med läromedel och lärarhandledningar.*

ViS ser positivt på att Skolverket ges i uppdrag att på olika sätt stödja skolorna i frågor rörande läromedel, men vill betona att det måste handla om en stödjande, inte en styrande eller granskande, funktion.

Kapitel 7: Konsekvenser av utredningens förslag

När det gäller de föreslagna regleringarna anser utredningen att dessa bör beslutas av riksdagen under 2022 och träda i kraft den 1 januari 2023 respektive den 1 juli 2023.

Utredningens bedömning är att det vid skolreformer av denna art bör finnas tid mellan att beslut fattas och att bestämmelserna träder i kraft.

Idag bedrivs en stor del av vuxenutbildningen på entreprenad med avtal som löper under flera år. Föreslagna förändringar innebär i vissa fall kostnadsökningar som kan påverka

förutsättningarna för beställare respektive leverantör. Det är inte alltid möjligt att snabbt ändra gällande avtalsvillkor, vilket bör tas i beaktande vid beslut om ikraftträdande.

I konsekvensutredningen, avsnitt 7.2 Vilka som berörs av utredningens förslag, beskrivs påverkan för olika huvudmän. I detta sammanhang omnämns inte folkhögskolor som anordnar utbildning motsvarande kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare. ViS förutsätter att samma regelverk ska gälla för dessa som för övriga huvudmän.

Jonas Jonsson

Ordförande

Vuxenutbildning i Samverkan